

Stanisława Roztropowicz

Instytut Ziemniaka, Zakład Uprawy, Nawożenia i Mechanizacji w Jadwisinie

Informacja o Sesji Naukowej " Makroproblemy produkcji ziemniaka w Polsce w okresie przemian organizacyjno-ekonomicznych " *

Sesja odbyła się w Jadwisinie 6–7 lipca 1994 r. W obradach brało udział 100 osób, wywodzących się z różnych pionów: członkowie Komitetu Uprawy Roślin V Wydziału PAN, przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, uczelni rolniczych (SGGW w Warszawie, AR w Lublinie, Krakowie, Poznaniu, Wrocławiu, ART w Olsztynie, ATR w Bydgoszczy, WSRP w Siedlcach), instytutów resortowych (IERiGŻ, IBPRS w Warszawie, IBMER w Warszawie, IUNG w Puławach, Instytut Technologii Nafty w Krakowie), pracownicy Stacji Hodowli Roślin (Jezierzyce, Lublewo, Mielno, Olsztyn, Szyldak, Woźnice), przedstawiciele Centralnego Laboratorium Przemysłu Ziemniaczanego w Poznaniu, POLZIEM w Poznaniu, COBORU w Słupi Wielkiej, Centralnego Inspektoratu Inspekcji Nasiennej w Warszawie oraz pracownicy Instytutu Ziemniaka.

Podobnie jak w wielu innych dziedzinach nierolniczej i rolniczej produkcji, tak i w produkcji ziemniaka perspektywa naszego wejścia jako równoprawnego partnera do krajów Unii Europejskiej zmusiła uczestników Sesji do krytycznego przeanalizowania aktualnej sytuacji w tej dziedzinie. Do najbardziej charakterystycznych jej cech można zaliczyć:

- powierzchnia uprawy ziemniaka wynosi obecnie u nas około 1,7 mln ha, to jest tyle, ile w Niemczech (b. RFN i b. NRD) na początku lat sześćdziesiątych;
- liczba producentów przekracza 2 mln;
- ziemniaki uprawia się u nas przeważnie na glebach bardzo lekkich i lekkich, które stanowią w Polsce około 65% gruntów ornych, a na takich glebach roślin alternatywnych w stosunku do ziemniaka jest mało;
- w okresie wegetacji często występuje niekorzystny rozkład i niedobór opadów, a możliwości nawadniania — w przeciwieństwie do wielu krajów europejskich — prawie nie istnieją.

* Konferencja zorganizowana przez Komitet Uprawy Roślin PAN wspólnie z Instytutem Ziemniaka.

Elementem dodatkowo utrudniającym sytuację jest fakt, iż poprzednie struktury organizacyjne nasiennictwa, skupu i obrotu oraz eksportu uległy rozpadowi, a struktury nowe zaczynają się dopiero kształtować. Mimo to roczna produkcja ziemniaków w Polsce ciągle jest bardzo duża i — z wyjątkiem lat nieurodzaju — utrzymuje się na poziomie 35 mln ton, z czego tylko 18–20 mln ton przeznaczają się na konsumpcję, sadzeniaki, przetwórstwo spożywcze i przemysłowe oraz na eksport i na ubytki w czasie przechowywania. Pozostałe 15–17 mln ton przeznaczają się na paszę. Taką strukturę zagospodarowania ziemniaków można uznać u nas za tradycyjną. Cechą charakterystyczną tej struktury jest to, iż na paszę od bardzo wielu lat przeznaczają się około 50% zbiorów. W żadnym innym kraju taka sytuacja nie występuje. Wobec czekającego nas w najbliższym czasie przystąpienia do Unii Europejskiej, przedyskutowanie makroproblemów produkcji ziemniaka w Polsce okazało się, w odczuciu środowisk naukowych, bardzo pilne.

Wytypowano następujące wiodące wątki Sesji:

- potencjalne i rzeczywiste plony ziemniaka w Polsce;
- aktualna sytuacja w dziedzinie produkcji ziemniaka w skali kraju na tle zmian zachodzących w Europie i USA;
- przewidywane kierunki zmian w organizacji produkcji i przechowywania ziemniaków dostosowane do wymagań gospodarki rynkowej;
- mechanizacja — potrzeby i ich zaspokajanie w nawiązaniu do struktury agrarnej gospodarstw produkujących ziemniaki;
- nasiennictwo: stan aktualny i perspektywy;
- ekonomiczne i rynkowe problemy ziemniaka w Polsce na tle innych krajów;
- stan obecny i przyszłość przetwórstwa ziemniaka z uwzględnieniem doboru odmian hodowli rodzimej i europejskiej;
- skrobia jako surowiec do wytwarzania wybranych produktów niespożywczych;
- szansa wykorzystania alkoholu etylowego z ziemniaków jako paliwa silnikowego.

Powyższe wątki omówiono na podstawie wyników badań własnych i zagranicznych, analizy sytuacji według danych statystycznych GUS i FAO, wyników własnych przemysłów i przewidywań rozwoju sytuacji. Wygłoszono 9 referatów wiodących oraz zaprezentowano 31 plakatów będących rozwinięciem problemów prezentowanych w referatach. Po każdym referacie przewidziany był czas na dyskusję częściową, a w drugim dniu Sesji, po wyczerpaniu programu, odbyła się dyskusja plenarna.

Przedstawione w referatach i na posterach oceny aktualnego stanu produkcji ziemniaka, nasiennictwa, mechanizacji, ekonomicznych i rynkowych problemów związanych z produkcją ziemniaka, przewidywanych kierunków zmian w organizacji produkcji w nawiązaniu do perspektywy przyjęcia naszego Kraju do Unii Europejskiej, przyszłości przetwórstwa ziemniaka na produkty uszlachetnione, otwierających się perspektyw wykorzystywania ziemniaków jako surowca do produkcji ekologicznego oleju napędowego, jakim jest mieszanka benzyny z alkoholem etylowym, a również wykorzystywania skrobi ziemniaczanej do produkcji tworzyw biodegradal-

nych lub innych produktów niespożywczych, wywołało ożywioną wymianę zdań i poglądów. W dyskusji wyraźnie zaznaczyły się cztery nurty główne, ale były też wystąpienia o charakterze bardziej ogólnym.

Główne nurty dyskusji dotyczyły:

- ziemniaka jako paszy,
- nasiennictwa,
- przemysłu i przetwórstwa ziemniaczanego,
- mechanizacji,
- problemów ogólnych.

Zamierzeniem organizatorów Sesji nie było eksponowanie problemu ziemniaka jako paszy, a pomimo to wypłynął on chyba dlatego, że — jak powiedział dr Nowicki w swoim referacie — "Zagospodarowanie dużej ilości ziemniaków na paszę jest specyficznym polskim problemem". Dyskusja na ten temat była chwilami kontrowersyjna, ale przeważały wypowiedzi wyważone i realistyczne.

Również wątek dyskusji nad nasiennictwem ziemniaka był bardzo emocjonalny, tym bardziej że sytuacja w tej dziedzinie jest rzeczywiście wyjątkowo trudna. O upadku nasiennictwa dyskutanci zgodnie wypowiadali się jako o fakcie, który już zaistniał. Emocje pojawiły się na tle wypowiedzi optymistów i pesymistów odnośnie możliwości odrodzenia się i dźwignięcia z upadku nasiennictwa w zmienionych warunkach ekonomicznych i organizacyjnych. Nurt dyskusji dotyczącej przemysłu i przetwórstwa ziemniaków był spokojny, występowała zgodność poglądów, a kontrowersji nie było. Dyskutanci byli zgodni co do tego, iż przyszłość ziemniaka w Polsce wiąże się z rozwojem przemysłu i przetwórstwa ziemniaków nie tylko na produkty spożywcze, lecz również z produkcją proekologicznego paliwa silnikowego, opakowań biodegradalnych i innych produktów niespożywczych wytwarzanych ze skrobi ziemniaczanej.

W końcowej fazie dyskusji głos zabrał prof. dr hab. Andrzej Dubas, przewodniczący Komitetu Uprawy Roślin PAN, i stwierdził, że: "W początkowej fazie przygotowań, konferencja o tak szeroko zakrojonej tematyce nie miała wielu zwolenników. Jednak jej przebieg — wygłoszone referaty i głosy w dyskusji wykazały, że dla wyznaczenia pełnej perspektywy uprawy ziemniaka w Polsce ważne są nie tylko szczegółowe zagadnienia związane np. z hodowlą, nasiennictwem i całokształtem jego agrotechniki, ale również, a może przede wszystkim, jednoznaczne określenie roli, jaką ziemniak winien odgrywać w polskim rolnictwie.

Warunki glebowo-klimatyczne predysponują Polskę do produkcji sadzeniaków i to nie tylko na potrzeby własne, ale również na eksport. Dlatego należy w szybkim tempie odbudować nasiennictwo ziemniaka i stworzyć warunki do eksportu sadzeniaków. Przedmiotem eksportu winien być też ziemniak konsumpcyjny głównie odmiany odpowiadające wymogom konsumentów i przemysłu ziemniaczanego.

Perspektywy uprawy ziemniaka w Polsce wiążą się również z bardzo ważnym zagadnieniem racjonalnego zagospodarowania gleb lekkich, na których ziemniak odgrywa ważną, nie zawsze docenioną rolę podnoszenia ich żyzności i produktywności

całych zmianowań. Zmniejszenie powierzchni uprawy ziemniaka w Polsce do poziomu poniżej 1,5 mln ha może stanowić poważne zagrożenie dla produkcji roślinnej na glebach lekkich, stanowiących większość naszych gruntów ornyc.

Przy wyznaczaniu racjonalnych rozmiarów uprawy ziemniaka w Polsce należy uwzględnić też jego znaczącą rolę, jaką odgrywa on w preferowanym obecnie systemie rolnictwa zintegrowanego, który uwzględnia proekologiczne metody produkcji".

Całość materiałów z Sesji (z wyjątkiem streszczeń posterów, które w opublikowanej formie uczestnicy Sesji otrzymali przed jej rozpoczęciem), tj. referaty wiodące i autoryzowane wypowiedzi dyskutantów, będzie opublikowana w jednym z najbliższych numerów Biuletynu Instytutu Ziemniaka.

Zamiast wniosków

Na wstępie Sesji nie powołano Komisji Wnioskowej zakładając, że wnioski wyłonią się z referatów, dyskusji i wymiany poglądów. W ocenie Komitetu Organizacyjnego Sesji tak się też stało i główne wątki można ująć następująco:

1. W latach 1960–1990 powierzchnia uprawy ziemniaka w Polsce i globalny zbiór systematycznie malały, ale oba te wskaźniki utrzymują się u nas obecnie na poziomie, jaki występował w Niemczech (b. RFN i b. NRD) na początku lat sześćdziesiątych.
2. Dalsze zmiany w społecznej i gospodarczej roli ziemniaka w Polsce będą uzależnione od tempa gospodarczego rozwoju kraju. Im szybszy będzie rozwój gospodarczy, tym szybciej będzie maleć udział ziemniaka w tworzeniu dochodu narodowego (brutto).
3. Zmniejszenie się udziału ziemniaka w strukturze zasiewów może stać się problemem wtedy, gdy powierzchnia jego uprawy spadnie do poziomu poniżej 1,5 mln ha. Taka sytuacja może stanowić poważne zagrożenie dla produkcji roślinnej na glebach lekkich stanowiących większość naszych gruntów ornyc.
4. W sposobie zagospodarowania zbioru ziemniaków winny zachodzić znaczące zmiany idące w kierunku zwiększania produkcji towarowej, a zmniejszania masy ziemniaków przeznaczonych na paszę.
5. Szansą dla produkcji ziemniaka (odtworzalnego surowca wytwarzanego na glebach lekkich) jest rozwój przetwórstwa nie tylko na produkty spożywcze, lecz również produkcja proekologicznego paliwa silnikowego, opakowań biodegradalnych i innych produktów niespożywczych wytwarzanych ze skrobi ziemniaczanej.
6. Znaczące zmiany powinny też zachodzić w organizacji produkcji i przechowywania ziemniaków. Niezbędne jest dążenie do oddzielenia produkcji na własne potrzeby gospodarstw małych od produkcji towarowej, która powinna koncentrować się w wyspecjalizowanych rejonach wyposażonych w spółdzielcze lub usługowe bazy przechowalniczo-obróbcze. Zadaniem tych baz będzie przechowywanie ziemniaków (poszczególnych producentów) oraz ich nowoczesne przygotowanie do obrotu i eksportu.